

SZOCIÁLGEÓGRÁFIA

FÖLDRAJZ ALAPSZAK
(NAPPALI MUNKAREND)

TANTÁRGYI KOMMUNIKÁCIÓS DOSSZIÉ

MISKOLCI EGYETEM
MŰSZAKI FÖLDTUDOMÁNYI KAR
FÖLDRAJZ-GEOINFORMATIKA INTÉZET

Miskolc, 2018

TARTALOMJEGYZÉK

1. Tantárgyleírás
2. Tantárgytematika (óraóra lebontva)
3. Minta zárthelyi dolgozat
4. Gyakorlati jegy megszerzése
5. Egyéb követelmények

1. TANTÁRGYLEÍRÁS

Tantárgy neve: Szociálgeográfia Tárgyfelelős: Dr. Szalontai Lajos, adjunktus	Tantárgy kódja: MFKST6403 Tárgyfelelős tanszék/intézet: Földrajz-Geoinformatika Intézet
	Tantárgyelem: kötelező
Javasolt félév: 4.	Előfeltételek: MFKST6304, MFKST6305
Óraszám/hét (ea+gyak): 1+2	Számonkérés módja (a/gy/v): gyakorlati jegy
Kreditpont: 3	Tagozat: nappali
<p>Tantárgy feladata és célja: A szociálgeográfiai ismeretek elsajátítása, képviselőinek megismertetése. A gyakorlatok során egyrészt lehetőséget biztosítani terepbejárásra, ahol pl. a lakófunkcióval kapcsolatos kérdéskörrel egy kiválasztott településen beszélhetünk a szegregációról, a különböző társadalmi réteghez tartozók lakóhelyének elkülönüléséről, a munkahely és lakóhely elkülönüléséről, a lakóparkokról, stb. Másik alkalommal a szabadidő eltöltése kapcsán, annak magyarországi történetével Lillafüreden a Palotaszálló meglátogatása kapcsán ismerkednek a hallgatók. Az oktatás, képzés, művelődés, mint alapfunkciót Sárospatakon tett kirándulással hozzuk testközelbe a hallgatókhoz, ahol megismerkedhetünk egy alternatív iskolával és funkciók szerint elemezhetjük a város szerkezetét egy terepi felvételezés alkalmával. A munka, mint alapfunkció és annak jelentősége, szerepe egy város életében, egy gyárlátogatás keretében kerül bemutatásra.</p> <p>Fejlesztendő kompetenciák: tudás: Ismeri az általános földrajzi diszciplínák alapvető összefüggéseit természet-, társadalom-, valamint részben regionális földrajzi területen. Ismeri a geográfia alapvető módszereit a természet- és társadalomföldrajz fő szakterületein. Ismeri a földrajzi gondolkodás alapvető jellegzetességeit, a geográfiai elemzés követelményeit. Rendelkezik elméleti és gyakorlati természet- és társadalom-földrajzi alapismeretekkel. Ismeri a földrajzi szakterülettel kapcsolatos természeti folyamatok, természeti erőforrások, élő és élettelen rendszerek alapvető működési elveit. Ismeri a földrajz szakterülethez kapcsolódó alapvető számítási módszereket. Ismeri a logikus földrajzi állítások megfogalmazásának feltételeit, és az azokból levonható következtetések korlátait. Ismeri a természeti és az ezekkel összefüggésben lévő antropogén folyamatok törvényszerűségeit. képesség: Képes az általános földrajzi diszciplínák alapvető összefüggéseit természet-, társadalom-, valamint részben regionális földrajzi területen meglévő összefüggések átlátására. Képes a természeti folyamatok, természeti erőforrások, élő és élettelen rendszerek szakterületéhez tartozó alapvető gyakorlati problémáinak megoldására. Képes a földrajz szakterületén szerzett tudását alapvető gyakorlati problémák megoldására alkalmazni, beleértve azok számításokkal történő alátámasztását is. Képes logikus földrajzi állítások megfogalmazására, azok feltételeinek és az azokból levonható következtetések pontos megadásával. Képes a földrajzi térben lejátszódó természeti és társadalmi folyamatok leírására, megértésére, az azokkal kapcsolatos adatgyűjtésre, adatok feldolgozására, valamint a feldolgozáshoz szükséges módszerek és szakirodalom használatára. Képes a geo adatok térinformatikai feldolgozása, eredmények térképi megjelenítésére, legalább egy geoinformatikai szoftver magabiztos alkalmazására. Képes alapvető természet- és társadalomtudományi ismeretei alapján a rokon- és társtudományok térreleváns eredményeinek értelmezésére. Képes a rutin szakmai problémákat felismerni, azok elméleti és gyakorlati megoldásához az elérhető könyvtári és elektronikus szakirodalmat feldolgozni, azt ott elérhető módszereket alkalmazni. Képes a földrajzi problémák felismerésére, megfogalmazására. Képes geográfiai elemzéseket végezni. attitűd: Törekszik a földrajztudományi elméletek, paradigmák, elvek minél teljesebb</p>	

megismerésére. Földrajzi terepi és laboratóriumi tevékenysége során környezettudatosan jár el, elkötelezett a fenntartható fejlődés iránt. Együttműködő, kapcsolatteremtő attitűd jellemzi, a kommunikációs problémamegoldást részesíti előnyben. A megszerzett földrajzi ismeretei alkalmazásával törekszik a megfigyelhető földrajzi jelenségek minél alaposabb megismerésére, törvényszerűségeinek leírására, megmagyarázására. Nyitott a szakmai eszmecserére, a szakmai együttműködésre, törekszik arra, hogy feladatainak megoldása a munkatársak véleményének megismerésével, lehetőség szerint együttműködésben történjen. Képes tudásának gyarapítására és tanulmányainak magasabb szinten történő folytatására.

autonómia és felelősség: Felelősséggel vállalja szakmája értékrendjét, feladatainak elvégzése során együttműködik más szakterület szakembereivel. Saját és beosztott munkatársai munkájának hatékonyságát, eredményességét, biztonságosságát reálisan, felelősséggel értékeli. Elvégzett szakmai munkájáért felelősséget vállal.

Tantárgy tematikus leírása:

1. Bevezetés.
- 2–4. Szociálgeográfiai iskolák és irányzatok.
5. A szociálgeográfiai tér és csoportok.
6. Innováció, Partsch funkciókatalógusa; Közösségben élni alapfunkció.
7. Zárhelyi dolgozat 1., Hallgatói kutatási terület megjelölése szociálgeográfiai elemzés céljából
8. Munka, mint alapfunkció (terepi kirándulás)
9. Lakni, mint alapfunkció (terepi kirándulás)
10. Ellátás, szolgáltatás és oktatás, képzés, művelődés, mint alapfunkciók 1 (terepi kirándulás).
11. Ellátás, szolgáltatás és oktatás, képzés, művelődés, mint alapfunkciók 2 (terepi kirándulás).
12. Közlekedés, kommunikáció és a szabadidő eltöltése alapfunkciók (terepi kirándulás).
13. Kutatási feladatok bemutatása-kiselőadás.
14. Pót-zárhelyi dolgozat.

Oktatási módszerek:

Számítógépes kivetítővel (projektor) támogatott előadások, illetve terep bejárások a szociálgeográfiai alapfunkciókhoz igazodóan. Az elméleti alapok megszerzése után valós példákon keresztül szemléltetni a hallottakat.

Számonkérés módja:

A gyakorlatokon a megjelenés kötelező, igazolatlanul 3 alkalommal engedélyezett a hiányzás. A terepi alkalmakon szintén kötelező a részvétel. Akik ezeknek a feltételeknek nem tudnak megfelelni, azok egy-egy szakmai dolgozattal tudják hiányzásukat pótolni, külön dolgozatot kell készíteni, ha valakinek több mint 3 igazolatlan hiányzása van és minden terepi alkalmat is egy-egy dolgozattal lehet kiváltani.

A gyakorlati jegy a zárhelyi dolgozat és a bemutatott szociálgeográfiai elemzés eredményei alapján lesz megállapítva.

Értékelés:

100–85% jeles; 84–75% jó; 74–63% közepes; 62–51% elégséges; 50–0%: elégtelen.

Kötelező irodalom:

Berényi I. 1992. Az alkalmazott szociálgeográfia elméleti és módszertani kérdései, Földrajzi Tanulmányok 22., Akadémiai, Budapest, 165p.

Berényi I. 1997. A szociálgeográfia értelmezése, ELTE Eötvös, Budapest, 135p.

Dövényi Z. 2005. Bevezetés a szociálgeográfiába - Oktatási anyag. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest. 54p.

Haggett, P. 2006 Geográfia. Globális szintézis, Typotext, Budapest, 842 p.

Ajánlott irodalom:

Berényi I. 1992: Az alkalmazott szociálgeográfia elméleti és módszertani kérdései – Földrajzi Tanulmányok, 22. Akadémiai Kiadó, Budapest, 165p.

Enyedi Gy. 1983: Földrajz és társadalom – Magvető, Budapest, 493 p.

Michalkó G: Magyarország modern turizmusföldrajza, Budapest; Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 288 p. (Studia geographica), 2007

Smith, Susan J. et al. (eds.) (2010): The Sage Handbook of Social Geographies. London (Sage). 614 p.

Valentine, Gill (2001): Social Geographies: Space and Society. New York (Prentice Hall). 400 p.

2. TANTÁRGYTEMATIKA

DÁTUM (hónap/nap)	ELŐADÁS
02.15.	Bevezetés, Mentális terek meghatározása
02.22.	Szociálgeográfiai iskolák és irányzatok
03.01.	A szociálgeográfiai tér és csoportok
03.08.	Innováció, Partsch funkciókatalógusa; Közösségben élni alapfunkció
03.15.	Oktatási szünet
03.22.	Munka, mint alapfunkció (terepi kirándulás)
03.29.	Lakni, mint alapfunkció (terepi kirándulás)
04.05.	Ellátás, szolgáltatás és oktatás, képzés, művelődés, mint alapfunkciók 1
04.12.	Ellátás, szolgáltatás és oktatás, képzés, művelődés, mint alapfunkciók 2
04.19.	Közlekedés, kommunikáció alapfunkciók
04.26.	Szabadidő eltöltése alapfunkciók
05.03.	Kutatási eredmények összefoglalása I.
05.10.	Kutatási eredmények összefoglalása II.
05.17.	Pót zárthelyi megírása, beadandó dolgozat véglegesítése

DÁTUM (hónap/nap)	GYAKORLAT
02.13.	Lakóhely elemzés, felmérés
02.20.	Kutatási terület-település meghatározása
02.27..	Alap térinformatikai feladatok elvégzése a vizsgált területre vonatkozóan
03.06.	Funkciókatalógus szerinti vizsgálatok megalapozása
03.13.	Munka alapfunkció térbeli elemzése a kutatási területen
03.20.	Oktatási szünet
03.27.	Lakni alapfunkció térbeli elemzése a kutatási területen
04.03.	Ellátás, szolgáltatás alapfunkció térbeli elemzése a kutatási területen
04.10.	Oktatás, képzés, művelődés alapfunkció térbeli elemzése a kutatási területen
04.17.	Közlekedés, kommunikáció alapfunkció térbeli elemzése a kutatási területen
04.24.	Szabadidő alapfunkció térbeli elemzése a kutatási területen
05.01	Oktatási szünet
05.08	13. Települési szociálgeográfiai vizsgálatok bemutatása I.
05.15.	14. Települési szociálgeográfiai vizsgálatok bemutatása II..

3. MINTA ZÁRTHELYI DOLGOZAT

Kérdések, feladatok:

1. Ismertesse a szociálgeográfia fogalmát!
2. Ismertesse a szociálgeográfia társ- és rokntudományait!
3. Mutassa be Partzsch funkciókatalógusát!
4. Mutassa be a munka alapfunkciót!
5. Jellemezze az amerikai szociálgeográfiai iskolát!

Megoldások:

1.

A szociálgeográfiai kutatások célja a társadalmi csoportok földrajzi térben való elhelyezkedésének kutatása és vizsgálata. A szociálgeográfiai vizsgálatok az adott társadalom csoportspecifikus sajátosságainak feltárásával és megismerésével foglalkoznak.

A szociálgeográfiai kutatások alap adatbázisát a vizsgált településre és településrészeire vonatkozó statisztikai adatok szolgáltatják. Ezen túlmenően a szociálgeográfiai vizsgálati módszerek (pl. interjúk, kérdőívek stb.) valamelyikének alkalmazása szükséges ahhoz, hogy az adott társadalmi csoportokat elhelyezhessük egy szociálgeográfiai térben (pl. település, településrész).

A szociálgeográfiai kutatások a hét alapfunkció (pl. munka, lakás, lokalitás stb.) megismerésére irányulnak, mely alapján a társadalmi szegregáció és rétegződés feltárható. A vizsgálatok térben és időben is elvégezhetőek.

2.

- antropológia/kulturális antropológia
- településföldrajz
- népességföldrajz
- gazdaságföldrajz
- szociológia

3.

PARTZSCH, D. féle felosztás:

lakás

munka

ellátás - szolgáltatás

képzés & kultúra

szabadidő

Közlekedés - kommunikáció

közösségi élet – lokalitás

Partzsch „funkciókatalógusa”: az emberi lét megnyilvánulásainak alapfunkciói – sokoldalú függőségi viszony

antropogén erők komplex hatáseggyüttese – szoros kapcsolatban a természeti környezettel valamennyi alapfunkciónak speciális térigénye & intézményrendszere van

A földrajz [szociálgeográfia] a társadalmi alapfunkciók intézményrendszerének területileg differenciált szerkezetét elemzi.

Kultúrtáj: a társadalmi alapfunkciók területi szerkezete

4.

a munka mint társadalmi tevékenység, alapfunkció

„marxi társadalomszemlélet”: tiszta, konkrét „termelői funkció”

gazdaságföldrajz: „az ember alapvető életmegnyilvánulása”

A munkavégzés, a társadalmi munkamegosztásban való részvétel meghatározza az egyén, csoport, ill. a lokalitás (helyi társadalom) helyét a társadalmi hierarchiában, az alapfunkciókkal kapcsolatos általános magatartását és térhasználatát a funkcionális térszerkezetben.

Az egyes aktív csoportok a munkavégzés jellegétől függően, a funkcionális rendszer működtetése révén nagyon különböző mértékben hatnak környezetükre.

Kritériumok	Stabil „ingázó” terület	Labilis „ingázó” terület
Munkahelykinálat	Differenciált <ol style="list-style-type: none"> 1. Nagyüzemek 2. Sokféle szakma 3. Magas szintű bér és szociális ellátás 4. Mezőgazdaság szerepe kicsi 	Differenciálatlan <ol style="list-style-type: none"> 1. Kis- és középüzemek 2. Kevés gazdasági ágazat 3. Alacsony szintű bér és szociális ellátás 4. Mezőgazdaság szerepe nagy (kiegészítő)
Képzés	Sokoldalú – általános és középiskola, szakképzés több szakágazatban	Hiányos – az agráron kívül hiányoznak a középfokú & szakiskolák
Ellátási intézmények	Valamennyi társadalmi csoport elvárását kielégítik és könnyen elérhetőek	Hiányosan kiépítettek
Az ingázók korösszetétele	Nincs lényeges különbség az ingázók és nem ingázók korösszetételében.	Az ingázók között a fiatalok aránya magas
Az ingázók társadalmi szerkezete	Az ingázók és nem ingázók szakképzettsége és a terciér szektorban foglalkoztatottak aránya alapján nincs különbség Az ingázók a mezőgazdaságban már nem dolgoznak A foglalkozási státushierarchia mindkét csoport esetében nagy, de az ingázók és nem ingázók között nincs státuskülönbség	Az ingázók szakmai képzettsége alacsonyabb, mint a nem ingázóké (főként: építőipar), alig van terciér szektorban dolgozó Általános a kettős foglalkozás. A foglalkozási hierarchia szűk. Az ingázók az alacsony foglalkozási státushoz tartoznak
Közlekedési adottságok	Sűrű közlekedési hálózat Az ingázási idő < 40 perc	A hálózat gyengén kiépített Az ingázási idő meghaladja az 1 órát
Vándorlási egyenleg	Vándorlási nyereség a területen	Vándorlási veszteség, távolsági ingázás

5.

„angolszász – amerikai”

társadalmi „együttélés” sajátosságai & következményei

társadalmi csoportok belső mechanizmusai – működésük

4. GYAKORLATI JEGY MEGSZERZÉSE

Aláírás és gyakorlati jegy megszerzésének feltételei:

A gyakorlatokon a megjelenés kötelező, igazolatlanul 3 alkalommal engedélyezett a hiányzás. A terepi alkalmakon szintén kötelező a részvétel. Akik ezeknek a feltételeknek nem tudnak megfelelni, azok egy-egy szakmai dolgozattal tudják hiányzásukat pótolni, külön dolgozatot kell készíteni, ha valakinek több mint 3 igazolatlan hiányzása van és minden terepi alkalmat is egy-egy dolgozattal lehet kiváltani.

A gyakorlati jegy a zárthelyi dolgozat és a bemutatott szociálgeográfiai elemzés eredményei alapján lesz megállapítva.

5. EGYÉB KÖVETELMÉNYEK

Nincs egyéb követelmény.